

Universitatea
„Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
Facultatea de Istorie și Filosofie

BAZINUL TÂRNAVELOR ÎN EPOCA ROMANĂ

-REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT-

Conducător științific,
Prof.univ.dr.Mihai Bărbulescu

Doctorand,
Chiriac Mihai

CUPRINS

Argument

Capitol introductiv: Elemente de geo-morfologie ale bazinului Târnavelor.

Capitolul I

1. Bazinul Târnavelor în epoca preromană.
2. Stadiul cercetărilor privind mediul rural al bazinului Târnavelor în epoca romană.

Capitolul II – Drumuri și așezări civile.

I. Drumurile surprinse în bazinul Târnavelor

1. Scurtă introducere privind terminologia și clasificarea drumurilor romane
2. Drumul roman de pe Târnavă Mică: Apulum – Obreja – Târnaveni – Sărățeni.
3. Drumul roman de pe Târnavă Mare: Apulum – Obreja – Micăsasa – Sighișoara -Odorhei.
4. Legături rutiere între valea Mureșului și cele două Târnave.
5. Drumuri de legătură între valea Mureșului și Târnavă Mică.
 - a) Drumul roman Bogata-Ațintiș-Cecălaca-Adămuș.
 - b) Drumul roman Iernut-Cucerdea-Târnaveni.
6. Drumuri de legătură între Târnavă Mare și Târnavă Mică.

- a) Tronsonul Cetatea de Baltă - Tătărlăua- Crăciunelu de Sus-Făget-Tăuni-Valea Lungă.
 - b) Tronsonul Cetatea de Baltă - Boian - Bazna - Mediaș.
 - c) Tronsonul Târnăveni - Botorca - Mediaș.
 - d) Tronsonul Bahnea - Lepindea - Daia - Idiciu - Șmig – Ațel
 - e) Tronsonul Bălăușeri-Chendu-Nadeș-Sighișoara
7. Drumul Sighișoara-Șaeș-Apold-Brădeni-Retiș-Bărcuș-Șoarș-Făgăraș

II. Așezările civile din bazinul Târnavelor.

Capitolul III – Castele din bazinul Târnavelor.

1. Scurtă introducere
2. Rolul strategic și tactic al castrelor de pe Târnave
3. Planul, dimensiunile și orientarea castrelor
4. Trupele care au staționat în castrele de pe Târnave
5. Scurte considerații politico-militare privind invaziile dacilor liberi din anii 155-158, desfășurate la granița de est a Daciei

Capitolul IV – Economia

1. Producția ceramică.
2. Agricultură și creșterea animalelor
3. Exploatarea de piatră și sare, obținerea și prelucrarea minereurilor de fier

Capitolul V – Viața cultural- religioasă.

1. Scurtă introducere
2. Inscripțiile onorifice și votive descoperite în bazinul Târnavelor
3. Monumentelor funerare din bazinul Târnavelor în epoca romană
 - a) Câteva opinii referitoare la tipologia monumentului funerar din Dacia romană
 - b) Scurte considerații asupra monumentele funerare din bazinul Târnavelor.
 - b1) Imaginea defuncțiilor.
 - b2) Reprezentări simbolice. Scena banchetului funebru.
 - b3) Imaginea călărețului.
 - c) Stele funerare decorate cu diferite simboluri.
4. Alte monumente cu caracter cultural-religios descoperite în bazinul Târnavelor.
5. Alte elemente ale vieții cultural-religioase descoperite în bazinul Târnavelor.
6. Scurte concluzii.

Capitolul VI – Considerații finale privind colonizarea bazinului Târnavelor în epoca romană.

Rezumat

Anexe.

- a) Repertoriul arheologic al așezărilor de epocă romană din bazinul Târnavelor.
- b) Catalogul monumentelor și inscripțiilor din bazinul Târnavelor.
- c) Ilustrații, imagini și hărți.

Bibliografie

- a) Izvoare
- b) Lucrări de sinteză și monografii
- c) Studii, articole și rapoarte de săpătură.
- d) Abrevieri bibliografice

Cuvinte cheie

Dacia romană

Așezare rurală

Colonizare

Habitat

Romanizare

Castru

Inscripție

Agricultură

Peregrin

Argument

Am considerat oportun studiul de față având, în principal, în vedere două motive principale, și anume inexistența unor monografii temeinic realizate care să trateze mediul rural al Daciei romane precum și lipsa cercetărilor cu caracter sistematic efectuate în bazinul Târnavelor, o zonă periferică, exclusiv rurală a Daciei romane.

Capitol introductiv: Elemente de geo-morfologie ale bazinului Târnavelor.

Acest prim capitol își propune să prezinte succint principalele caracteristici geomorfologice și geografice ale bazinului Târnavelor scoțând astfel în evidență cele mai reprezentative trăsături ale acestei microzone din cadrul Podișului celor două Târnave. Astfel sunt trecute succint în revistă hidrografia zonei, clima, vegetația și fauna, solurile, respectiv resursele naturale, absolut indispensabile ființei umane.

Capitolul I

1 Bazinul Târnavelor în epoca preromană.

Bazinul Târnavelor a fost o zonă intens populată încă din cele mai vechi timpuri. Dovezi ale acestei realități o constituie în primul rând multitudinea fragmentelor ceramice, tezaurelor monetare sau descoperirile diferitelor artefacte arheologice databile în perioade istorice anterioare celei romane. Am considerat că ar fi util, în vederea creionării unei imagini de ansamblu asupra bazinului Târnavelor în epoca preromană, să prezentăm cele mai importante descoperiri și așezări din această zonă sistematizându-le în mod concis pe epoci istorice (Paleolitic, Neolitic și Eneolitic, Epoca Bronzului, Hallstatt și Latene).

2. Stadiul cercetărilor privind mediul rural al bazinului Târnavelor în epoca romană.

În acest capitol am realizat o trecere în revistă a celor mai importanți specialiști care au analizat în scrierile lor diverse aspecte ale Bazinului Târnavelor din prima jumătate a secolului XIX până în zilele noastre. Astfel a fost amintite remarcabilele contribuții ale lui: J. M. Ackner din Gușterița (Sibiu), a lui Iosif Kemenz de la Lunca, a consulului prusac de la București, și anume lui J.F. Neigebaur sau a cercetătorul sas C. Gooss. De asemenea sunt menționate și cercetările întreprinse de-a lungul secolului XX, dintre care se cuvine să le enumerăm aici, succint, pe cele ale lui: C. Daicoviciu, Ioan Mitrofan, Iudita Winkler, G. Moldovan, Radu Ardevan, Nicolae Gudea

sau Mihai Blăjan, dar și pe cele recente care aparțin lui: Coriolan Opreanu, Gh. Baltag sau Alexandru Sonoc.

Capitolul II – Drumuri și așezări civile.

Acest capitol este împărțit din punct de vedere tipologic în două părți distincte, o parte referitoare la căile de comunicație terestre întâlnite în arealul de care ne ocupăm, pentru care am consultat, în mod special, repertoriile arheologice ale județelor Sibiu, Alba, Mureș și Harghita dar și lucrarea lui Florin Fodorean¹, aceasta reprezintă un studiu, singular la nivelul întregii problematici abordate în cazul Daciei romane, care analizează în mod exhaustiv problema avută în discuție; dar și o parte dedicată așezărilor rurale (în număr de 82), pe care le-am împărțit din punct de vedere al complexității lor în trei categorii distincte: așezări mari, mijlocii și mici².

Modalitatea prin care am realizat această împărțire tipologică a așezărilor a avut în vedere, în principal, în lipsa unor inscripții în care să fie menționați magistrați locali, multitudinea de artefacte aparținătoare epocii romane, descoperite pe arealul unui anumit punct, aflate în legătură cu diferitele drumuri antice care traversau zona și diversele forme de relief (în special căile de comunicație naturale). S-a discutat la urmă organizarea și administrarea satelor dar și elementele de construcție și arhitectură întâlnite în arealul geografic amintit.

¹ Fodorean 2006. Cu această ocazie țin să îi adresez mulțumiri domnului lect. univ. dr. Florin Fodorean pentru sfaturile pertinente pe care mi le-a oferit.

² Pentru detalii suplimentare despre așezările din bazinul Târnavelor a se vedea repertoriul aferent zonei pe care o tratăm precum și tabelele anexate acestuia.

Capitolul III – Castrele din bazinul Târnavelor.

După o scurtă prezentare a terminologiei existente în literatura de specialitate am prezentat în mod succint următoarele elemente ale celor patru castre (Odorhei, Inlăceni, Sărășeni și Sighișoara) întâlnite în bazinul Târnavelor: rolul strategic și tactic, planul, dimensiunile și orientarea castrelor și unitățile militare care au staționat. În finalul acestui subcapitol am tratat și un posibil eveniment politico-militar, care a afectat granița de răsărit a Daciei, implicit și zona castrelor amintite mai sus, desfășurat în timpul domniei împăratului Antoninus Pius (138-161), este vorba despre invaziile dacilor liberi din anii 155-158 din timpul guvernatorului Marcus Statius Priscus.

Capitolul IV – Economia

În cadrul acestui capitol am tratat producția ceramică, arătând, importanța covârșitoare a centrului de olari de la Micăsasa (jud. Sibiu), agricultura și creșterea animalelor (am realizat o introducere despre formele de deținere a pământului și de organizare a exploatării sale; am prezentat funcționalitatea și utilitatea unor unelte agricole: secerile, coasele, cosoarele sau râșnițele; au fost tratată pomicultura, viticultura și creșterea animalelor, avându-se în vedere în mod special descoperirile resturilor osteologice), dar și exploatările de piatră și sare, obținerea și prelucrarea minereurilor de fier.

Capitolul V – Viața cultural- religioasă.

După o scurtă introducere în care este prezentat caracterul vieții cultural-religioase au fost analizate: a) zestrea epigrafică alcătuită din 50 de inscripții, dintre care 9 sunt onorifice, 20 sunt votive și 21 funerare (fiecare tip analizat în parte), b) monumentele funerare, luându-se în calcul: tipologia acestora, reprezentările figurative și motivele decorative întâlnite pe monumentele funerare prezentate: imaginea defuncțiilor prezenți pe monumente, scena banchetului funebru, imaginea călărețului în diferitele sale ipostaze și alte simboluri prezente; c) alte monumente cu caracter cultural-religios descoperite în bazinul Târnavelor în epoca romană (de regulă cu caracter inedit - așa cum este cazul capului de statuie, descoperit în Muzeul Municipal Mediaș, care reprezintă, foarte probabil, pe unul dintre împărații - militari din secolul III).

Tot în cadrul descoperirilor legate de universul religios al spațiului rural au fost analizate și vasele cu decor în relief reprezentând șerpi descoperite la Micăsasa³, Mediaș -Gura Câmpului⁴ și Slimnic⁵, precum și cele 15 fragmente de teracotă de la Micăsasa⁶ (11 exemplare), Sighișoara⁷, Târnăveni⁸, Cădaciu⁹ și Valea Viilor¹⁰. În finalul acestui subcapitol am încercat să realizăm câteva scurte considerații istorico-arheologice cu privire la răspândirea, în mediul rural, al unor obiecte de podoabă: fibula, inelul, brățara, cerceul sau colierele.

³ Mitrofan 1994, p. 536.

⁴ Iudita Winkler et alii 1983, p. 141.

⁵ Rep. Sibiu, p. 204,205; Gudea 2008, p. 100-101.

⁶ Ungurean 2007, p. 172-173.

⁷ Ungurean 2007, p. 217.

⁸ Ungurean 2007, p. 222.

⁹ Ungurean 2007, p. 159.

¹⁰ Ungurean 2007, p. 230.; Popa 1999, 221-223.

Capitolul VI – Considerații finale privind colonizarea bazinului Târnavelor în epoca romană.

Considerațiile finale ale acestui capitol reliefează, încă o dată, preponderența în bazinul Târnavelor a elementului colonizator celtic de proveniență norico-pannonic. Această realitate este vizibilă atât epigrafic (din 30 de coloniști 20 sunt de origine celtică și proveniență norico-pannonică), iconografic, dar și arheologic prin inventarul, obiceiurile și practicile funerare ale acestora.

Totuși prezența coloniștilor celți nu este una exclusivă, fiind atestați și cetățeni italici sau iliri. În ceea ce privește populația dacică aceasta este absentă din materialul epigrafic cercetat, fiind în schimb prezentă în siturile unde au fost documentate așezări dacice de epocă romană, în perimetrul localităților actuale Slimnic¹¹, Ruși¹², Boarta sau Șeica Mică (jud. Sibiu).

¹¹ Glodariu 1972, p. 109-140.

¹² Mitrea 1953, p. 611-640.